

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
EKONOMIKOS POLITIKOS GRUPĖ**

PAŽYMA

**LIETUVOS RESPUBLIKOS GĖLO POŽEMINIO VANDENS GAVYBOS GRĘŽINIŲ
ĮTEISINIMO LAIKINOJO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIO UŽ
VALSTYBINIUS GAMTOS IŠTEKLIUS ĮSTATYMO NR. I-1163 6 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS GERIAMOJO VANDENS TIEKIMO IR
NUOTEKŲ TVARKYMO ĮSTATYMO NR. X-764 13, 14 IR 16 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTŲ
(TAP NR. 20-1666, 20-1667, 20-1668; TAIS NR. 20-13204, 20-13205, 20-13206)**

2020-10-12 Nr. NV-2772

Vilnius

1. Projektų rengėja – Aplinkos ministerija (kartu su Lietuvos geologijos tarnyba).

2. Projektų tikslas – nustatyti laikiną teisinį reguliavimą siekiant visų esamų ir naudojamų požeminio vandens gręžinių registravimo, sustiprinti požeminio vandens kokybinę ir kiekybinę apsaugą.

3. Dabartinė situacija:

- Lietuvoje geriamuoju vandeniu daugiausia apsirūpinama iš požeminio vandens gavybai skirtų gręžinių. Žemės gelmių įstatyme nustatyta, kad visi gręžiniai privalo būti registruojami Žemės gelmių registre (ŽGR). Vadovaujantis aplinkos ministro įsakymu patvirtinta tvarka, kuri taikoma tik naujai įrengiamiems gręžiniams, gręžiniui įrengti rengiamas projektas, jį įrengus išduodamas gręžinio pasas, o gręžinys įregistruojamas ŽGR (iš viso įregistruota apie 30 tūkst. gręžinių). Tuomet asmenys požeminio vandens išteklių išgavimui turi gauti Lietuvos geologijos tarnybos išduotą leidimą ir mokėti mokesį už gamtos išteklius.
- Tačiau, nėra reglamentuotos tvarkos, nustatančios kriterijus, kuriais vadovaujantis gėlo požeminio vandens gavybos gręžinys, įrengtas nesilaikant aplinkos ministro įsakymu nustatytų reikalavimų, būtų registruojamas ŽGR. Dalis gręžinių dėl įvairių priežasčių (privatizacijos pasekmės, nepakankamas savivaldybių įsitraukimas) yra neregistruoti – jų gali būti apie 30 tūkst. ar net daugiau. ŽGR neregistruoto gręžinio savininkas negali gauti leidimo požeminio vandens išgavimui, todėl negali teisėtai naudoti požeminio vandens išteklių.
- Kita problema susijusi su atvejais, kai gręžinys yra registruotas ŽGR, tačiau duomenų bazėje nenurodytas aktualus gręžinio savininkas. Tokio gręžinio naudotojas negali pradėti procedūrų reikalingų gauti leidimui naudoti požeminio vandens išteklius, tačiau didžioji dalis tokių gręžinių išgaunamų vandens išteklių tebenaudojami viešajam vandens tiekimui. Tuomet savivaldybės turėtų skelbti bešeimininkio turto procedūras (trunkančias metus ir daugiau).
- Aplinkosaugos pareigūnai per patikrinimus (už praėjusius 3 metus) šių gręžinių savininkams ar vandens tiekėjams skiria baudas už be leidimo išgautą ir (ar) nedeklaruotą bei nesumokėtą mokesį už išgautus vandens išteklius, taikydami dešimteriopo tarifo dydžio mokesį.
- Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo nuostatos numato pareigą savivaldybei ar jos kontroliuojamai vandentvarkos įmonei perimti savo nuosavybėn geriamojo vandens tiekimui reikalingą infrastruktūrą ir bešeimininkę infrastruktūrą, tačiau pastaruoju metu pastebima, kad nesant nustatyto konkretaus termino toks perėmimas vyksta vangiai.
- 2020 m. rugsėjo 2 d. Vyriausybės positarimo protokoliniu sprendimu (protokolo Nr. 39) pavesta Aplinkos ministerijai parengti ir pateikti Vyriausybei įstatymų projektus dėl neregistruotų gėlo požeminio vandens gavybos gręžinių įteisinimo.

4. Projektų esmė: esminiai numatomo teisinio reguliavimo elementai:

- **Gėlo požeminio vandens gavybos grėžinių įteisinimo laikinojo įstatymo** projektu siūloma nustatyti laikiną neregistruotų požeminio vandens grėžinių legalizavimo tvarką, suteikiant galimybę (per laikotarpį nuo 2021 m. sausio 1 d. iki 2023 m. gruodžio 31 d.) įteisinti turimą grėžinį ir susitvarkyti kitus požeminio vandens išteklius išgauti reikalingus dokumentus, atleidžiant subjektą nuo administracinių baudų ir ekonominių sankcijų už požeminio vandens išteklių naudojimą be leidimo, kol vyks legalizavimo procedūros;
- **Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo pakeitimo** projektu siūloma požeminio vandens (išskyrus mineralinį vandenį) ištekliams nustatytą koeficientą 10 sumažinti iki 2, kuris būtų naudojamas apskaičiuojant padidinto tarifo mokestį už nedeklaruotą ar deklaruotą mažesnę negu išgautas gamtos išteklių kiekį ir (ar) be leidimo išgautą gamtos išteklių kiekį;
- **Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo pakeitimo** projektu siūloma nustatyti 3 metų terminą, per kurį savivaldybė arba jos kontroliuojama vandens tiekimo įmonė savo nuosavybėn perimtų iš bendruomenių ar kitų asmenų geriamojo vandens tiekimui reikalingą infrastruktūrą. Taip pat atsisakyti nuostatų dėl geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmonių reorganizavimo *sujungimo* būdu ir taikyti abu Civiliniame kodekse nustatytus įmonių *jungimo* būdus.

Projektų nauda ir įgyvendinimo kaštai:

- priėmus Projektus bus sudarytos palankios sąlygos įsiteisinti turimus neregistruotus gėlo požeminio vandens grėžinius ir gauti požeminio vandens išteklių išgavimui reikalingą leidimą. Ūkio subjektams administracinė našta nepadidės, jiems bus sudarytos sąlygos ir nustatyta laikina tvarka įteisinti naudojamus grėžinius netaikant sankcijų. Visų grėžinių identifikavimas ir suregistravimas padėtų užtikrinti tinkamą požeminio vandens išteklių kokybinę ir kiekybinę apsaugą, geresnį viešojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų plėtros planavimą.
- rengėjai pažymi, kad Projektams įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

5. Derinimas:

- suderinta be pastabų su Ekonomikos ir inovacijų, Finansų, Sveikatos apsaugos, Žemės ūkio ministerijomis ir Konkurencijos taryba. Suderinta darbo tvarka su Teisingumo ministerija ir Aplinkos apsaugos departamentu dėl jų pateiktų pastabų. Lietuvos savivaldybių asociacija, Lietuvos kaimo bendruomenių sąjunga, Žemės ūkio rūmai ir Lietuvos žemės ūkio taryba išvadų nepateikė per nustatytą Projektų derinimo terminą;
- lieka neatsižvelgta į dalį Lietuvos vandens tiekėjų asociacijos, Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos, Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Lietuvos pramonininkų konfederacijos pateiktų pastabų bei pasiūlymų (argumentai pateikiami derinimo pažymoje):
 - dėl **Lietuvos vandens tiekėjų asociacijos** nepritarimo siūlomam Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo pakeitimui pažymint, kad konkretaus termino Infrastruktūros objektų išpirkimui nustatymas, nenumatant lėšų šiam išpirkimui, prieštarauja LR Konstitucijai, AM referuoja į Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo bei Vietos savivaldos įstatymo nuostatomis įtvirtintas savivaldybių institucijų (tarybų) pareigas geriamojo vandens tiekimo, išgavimo ir nuotekų tvarkymo srityje ir pažymi, kad Projektu nenustatoma nauja pareiga, o tik įtvirtinamas konkretus laikas, kadangi savivaldybės, turėdamos joms priskirtas pareigas, jų neatlieka. Taip pat pažymi, kad planuojamos investicijos suderinus su Valstybine energetikos reguliavimo taryba, gali būti pripažintomis pagrįstomis valstybės reguliuojamoms kainoms nustatyti, todėl išperkama kitiems asmenims priklausanti infrastruktūra gali būti įtraukiama į planuojamas investicijas;

- dėl **Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos** siūlymo papildyti Mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymą nuostata, kad „*už išgautą požeminį vandenį 2016-2020 m. laikotarpiu dauginant iš koeficiento 0*“ ir siūlymo numatyti, kad už požeminio vandens išteklius asmenų naudojamus žemės ūkio veikloje, išskyrus požeminį vandenį, naudojamą žemės ūkio produktams perdirbti ir iš jų pagamintiems maisto ar ne maisto produktams realizuoti, mokestis būtų mokamas nuo 100 m³ per parą skaičiuojant metinį vidurkį, AM pažymi, kad siūlomi pakeitimai nurodytu 2016-2020 metų laikotarpiu visus požeminio vandens naudotojus, kurie vandens išteklius naudojo pažeisdami teisės aktų nuostatas (nedeklaravo, deklaravo mažesnius nei išgauta kiekius ir (ar) be leidimo išgavo požeminio vandens išteklius), visiškai atleisti nuo mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokėjimo, sukurtų diskriminacines ir konkurenciją iškreipiančias nuostatas sąžiningai mokesčius mokėjusių asmenų atžvilgiu, taip pat sąlygotų išskirtinių mokestinių sąlygų sudarymą vienai grupei.
 - dėl **Specialiųjų tyrimų tarnybos** pastebėjimo, kad Projekte nėra nustatyta, kad jau įregistravus gręžinį ŽGR, administracinė atsakomybė bus taikoma bendra tvarka už padarytus pažeidimus ir taip pat, kad siūlomas 5 kartus mažesnis koeficientas neskatinėtų neregistruotų naudojamų požeminio gėlo vandens gręžinių savininkų įteisinti gręžinius, AM pažymi, kad asmeniui laikinojo įstatymo projekte numatytas atleidimas nuo atsakomybės nebūtų taikomas, kadangi asmens turimas ir (arba) naudojamas požeminio vandens gręžinys registruotas ŽGR ir turintis leidimą, nėra laikinojo įstatymo objektas. Laikinojo įstatymo projekte asmeniui numatytas pereinamasis 18 mėn. laikotarpis, per kurį asmuo įsiregistravęs gėlo požeminio vandens gręžinį turės galimybę gauti leidimą požeminio vandens ištekliams išgauti.
 - dėl **Lietuvos pramonininkų konfederacijos** siūlymo skirtingiems gamtos ištekliams diferencijuoti koeficiento dydžius dviem atvejais (vienu, kai ištekliai išgauti neturint leidimo ir kitu, kai ištekliai išgauti turint leidimą, bet išgautas kiekis nedeklaruotas arba deklaruotas mažesnis negu išgautas), AM pažymi, kad teikiamo Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo pakeitimo projektas apima tik požeminio vandens išteklių, o ne visų žemės gelmių ir kitų gamtos išteklių, naudojimą, todėl LPK siūlymą būtų tikslinga atskirai detalai išnagrinėti su visomis suinteresuotomis pusėmis.
- Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupė išvados dar nepateikė.

6. Atitikimas Vyriausybės programos nuostatomis – tiesiogiai Vyriausybės programos nuostatų neįgyvendina, tačiau atitinka joje įtvirtintus darnios vandens ir žemės gelmių politikos siekius.

7. Dalykinio vertinimo išvada – atsižvelgiant į suinteresuotųjų institucijų, asocijuotų žemės ūkio, vandens tiekimo, verslo struktūrų pateiktas pastabas ir Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupei pateikus išvadą, siūlytina Projektus plačiau aptarti tarpinstituciniame pasitarime.

Ekonomikos politikos grupės patarėjas

Vaidas Talačka

Vaidas Talačka, tel. +370 706 63722, el. p. vaidas.talacka@lr.lt